

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Jiřího Pally a soudců JUDr. Dagmar Nygrínové a Mgr. Aleše Roztočila v právní věci žalobce: **Bc. M. B.**, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti výroku II. usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 10. 6. 2013, č. j. 16 Ad 46/2013 - 34,

t a k t o :

Výrok II. usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 10. 6. 2013, č. j. 16 Ad 46/2013 - 34, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Rozhodnutím žalované ze dne 31. 10. 2012, č. j. X, byla zamítnuta žádost žalobce o invalidní důchod pro nesplnění podmínek § 38 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Rozhodnutím žalované ze dne 3. 1. 2013, č. j. Y, byly zamítnuty námitky žalobce a potvrzeno výše citované rozhodnutí žalované ze dne 31. 10. 2012.

Proti tomuto rozhodnutí podal žalobce správní žalobu ke Krajskému soudu v Ostravě, pobočka v Olomouci. Usnesením tohoto soudu ze dne 19. 3. 2013, č. j. 72 Ad 7/2013 - 15, byla věc postoupena Krajskému soudu v Plzni jako soudu místně příslušnému.

V žalobě sepsané a podané advokátem JUDr. Radomírem Pickem určeným žalobci Českou advokátní komorou požádal žalobce soud o osvobození od soudních poplatků

a o ustanovení zástupce. Uvedl, že se nachází ve výkonu trestu odnětí svobody, kde pro své zdravotní postižení nemůže vykonávat pracovní činnost a nemá žádné příjmy. Česká advokátní komora určila žalobci advokáta toliko pro posouzení právního stavu a pro sepsání a podání žaloby. Žalobce poukázal na to, že vzhledem k umístění ve výkonu trestu nemá možnost se aktivně bránit, a proto je ustanovení zástupce nezbytné k ochraně jeho práv. V doplnění své žádosti žalobce uvedl, že nemá žádnou zkušenost s řízením ve správním soudnictví a není znalý právní argumentace. Žalovaná bude pro řízení před soudem zastoupena osobou s právníckým vzděláním a žalobce bez tohoto vzdělání byl by znevýhodněn, čímž by byla narušena zásada rovnosti stran v řízení.

Krajský soud v Plzni usnesením ze dne 10. 6. 2013, č. j. 16 Ad 46/2013 - 34, výrokem I. zamítl žádost žalobce o osvobození od soudních poplatků a výrokem II. zamítl i jeho návrh na ustanovení zástupce. Vzhledem k tomu, že žalobce napadl žalobou rozhodnutí vydané ve věci důchodového pojištění, které je osvobozeno od soudních poplatků podle § 11 odst. 1 písm. b) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, nemohl soud shledat důvodnou žádost žalobce o osvobození od soudních poplatků, a proto ji zamítl. Ohledně návrhu na ustanovení zástupce soud poukázal na to, že ustanovení § 35 odst. 8 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“), požaduje pro ustanovení zástupce kumulativní naplnění dvou podmínek, a sice splnění předpokladu pro osvobození od soudních poplatků a dále podmínku, aby ustanovení zástupce bylo nezbytně třeba k ochraně práv žalobce. Na základě údajů uvedených žalobcem dospěl soud k závěru, že žalobce splňuje předpoklady pro úplné osvobození od soudních poplatků.

Soud dále poukázal na to, že žaloba sepsaná advokátem určeným Českou advokátní komorou neobsahuje vady bránící jejímu věcnému projednání. Žalobce se v dané věci domáhal přezkumu rozhodnutí žalované v mezích žalobních bodů, přičemž soud při rozhodování vychází ze skutkového a právního stavu, který tu byl v době rozhodování žalované, tj. ke dni 3. 1. 2013. Podle soudu se v dané věci jedná o spor o skutkový stav věci spočívající v posouzení případné invalidity žalobce. Posouzení zdravotního stavu je přitom věcí odborně medicínskou, přičemž pro účely soudního řízení posuzuje zdravotní stav a pracovní schopnost fyzických osob posudková komise Ministerstva práce a sociálních věcí, jež vychází ze zdravotní dokumentace, výsledků lékařských vyšetření i subjektivních obtíží dané osoby. Závěry posudkové komise nemůže ovlivnit ani případný odborník z oblasti práva, a proto by v tomto směru nebyl ustanovený zástupce žalobci nijak nápomocen. Soud dále uvedl, že nedostatek formálního vzdělání v oboru práva a absence zkušeností není sama o sobě důvodem pro ustanovení zástupce a takovým důvodem není ani případné zastoupení protistrany osobou s právníckým vzděláním. Vždy je totiž zapotřebí zkoumat, zda je účastník i přes nedostatek formálního vzdělání schopen vlastními silami hájit svá práva v konkrétním řízení. Soud uvedl, že žalobce ovládá český jazyk, písemně se vyjadřuje zcela srozumitelně a adekvátně reaguje na výzvy soudu. Podaná žaloba odpovídá požadavkům soudního řádu správního, nejedná se o skutkově ani právně složitou věc a klíčovým bude posudek posudkové komise. Soud ze všech těchto důvodů zamítl návrh na ustanovení zástupce žalobci, neboť neshledal naplnění druhé kumulativní podmínky podle § 35 odst. 8 s. ř. s.

pokračování

Ve včasné kasační stížnosti žalobce (dále jen „stěžovatel“) podle obsahu brojil proti výroku II. napadeného usnesení, přičemž namítl neobjektivnost závěru soudu, podle něhož není třeba jeho zastoupení advokátem. Uvedl, že nikdy neměl kontakt se správním soudnictvím, nezná náležitosti nutné pro vedení řízení před správním soudem a vzhledem k umístění ve výkonu trestu odnětí svobody nemá možnost zajišťovat důkazy ani podklady pro řízení. Poukázal rovněž na to, že žalovaná má k dispozici osoby s vysokoškolským právnickým vzděláním a se zkušenostmi s vedením soudních sporů, přičemž je evidentní, že by stěžovatel byl v tomto směru znevýhodněn a jeho šance na úspěch by zanikly. Neustanovení zástupce označil stěžovatel za zkrácení na právu na spravedlivý proces. Ze všech uvedených důvodů stěžovatel navrhl, aby Nejvyšší správní soud usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 10. 6. 2013, č. j. 16 Ad 46/2013 - 34, zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Žalovaná se ke kasační stížnosti nevyjádřila.

Nejvyšší správní soud netrval v řízení o této kasační stížnosti na splnění podmínky řízení spočívající v zastoupení stěžovatele advokátem ve smyslu § 105 odst. 2 s. ř. s., neboť v souladu s rozhodnutím ze dne 28. 4. 2004, č. j. 6 Azs 27/2004 - 41, publikovaným pod č. 486/2005 Sb. NSS, „[v] řízení u Nejvyššího správního soudu o kasační stížnosti proti usnesení krajského soudu o zamítnutí návrhu na ustanovení zástupce žalobců není důvodem pro odmítnutí kasační stížnosti nedostatek právního zastoupení (§ 105 odst. 2 s. ř. s.)“.

Nejvyšší správní soud přezkoumal kasační stížností napadené usnesení v souladu s § 109 odst. 3 a 4 s. ř. s., podle nichž byl vázán rozsahem a důvody, jež stěžovatel uplatnil v kasační stížnosti.

Kasační stížnost je důvodná.

Stěžovatel v kasační stížnosti namítal, že krajský soud nesprávně posoudil právní otázku, zda je ustanovení zástupce nezbytně třeba k ochraně jeho práv, tedy tvrdil důvod kasační stížnosti podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s., podle něhož lze podat kasační stížnost z důvodu tvrzené nezákonnosti spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení. Nejvyšší správní soud konstatuje, že Krajský soud v Plzni dospěl v kasační stížností napadeném usnesení k nesprávnému právnímu závěru, že ustanovení zástupce není nezbytně třeba k ochraně práv stěžovatele, přičemž tato skutečnost byla důvodem zamítnutí jeho návrhu na ustanovení zástupce pro žalobní řízení.

Podle ustanovení § 35 odst. 8 s. ř. s. může předseda senátu navrhovateli (žalobci), u něhož jsou předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, a je-li to nezbytně třeba k ochraně jeho práv, na návrh ustanovit usnesením zástupce, jímž může být i advokát. Z citace uvedeného zákonného ustanovení vyplývá, že účastníku lze ustanovit zástupce tehdy, jestliže jsou splněny dvě podmínky: 1) jde o účastníka, u něhož jsou dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků a 2) jestliže je to nezbytně třeba k ochraně jeho zájmů. V projednávané věci Krajský soud v Plzni sice shledal u stěžovatele

splnění první zákonné podmínky, tedy předpokladu úplného osvobození od soudních poplatků, konstatoval však nesplnění podmínky druhé, tedy dospěl k závěru, že ustanovení zástupce není nezbytně třeba k ochraně práv stěžovatele.

V souzené věci podal stěžovatel správní žalobu proti rozhodnutí žalované ve věci zamítnutí žádosti o invalidní důchod, v níž namítal mj. procesní pochybení při zjišťování svého zdravotního stavu. Současně navrhl, aby mu soud pro toto řízení ustanovil zástupce. Poukázal na svou nemajetnost a na umístění ve výkonu trestu odnětí svobody, kde vzhledem ke svému zdravotnímu postižení nemůže vykonávat pracovní činnost a je zcela bez příjmů. Dále zdůraznil svou neschopnost aktivně hájit svá práva v soudním řízení, a to jednak s ohledem na umístění ve výkonu trestu a jednak proto, že nemá právnické vzdělání ani zkušenosti se soudním řízením správním. Namítl rovněž, že na straně žalované budou vystupovat osoby právnickky vzdělané a že by neustanovením zástupce mohlo dojít k narušení zásady rovnosti zbraní. Z těchto důvodů tedy žalobce považoval ustanovení zástupce za nezbytné k ochraně svých práv v řízení.

Za uvedené procesní situace nebylo podle názoru Nejvyššího správního soudu možné dospět k závěru, že ustanovení zástupce není nezbytně třeba k ochraně práv stěžovatele, a to pouhým odkazem na to, že stěžovatel prostřednictvím advokáta určeného Českou advokátní komorou pouze k tomuto úkonu podal správní žalobu, jež je způsobilá soudního přezkumu, a s konstatováním, že v řízení o žalobě proti rozhodnutí žalované nebude již třeba žádným dalším způsobem hájit práva žalobce. Soud měl důkladně zvážit všechny okolnosti případu, zohlednit umístění stěžovatele ve výkonu trestu a jeho omezené možnosti komunikace, přístupu k informacím, a tedy i omezené možnosti uplatňování procesních práv. Rovněž měl soud při rozhodování o návrhu na ustanovení zástupce přihlídnout k tomu, že stěžovatel nemá vysokoškolské právnické vzdělání v oboru práva ani praktické zkušenosti se soudním řízením správním. Navíc, jak uvedl sám krajský soud, bude ve věci třeba opatřit posudek posudkové komise Ministerstva práce a sociálních věcí, což znamená, že k provedení důkazu tímto posudkem soud nařídí jednání. Bez patřičných odborných znalostí, jimiž stěžovatel prokazatelně nedisponuje, nebude stěžovatel schopen se závěry tohoto posudku v případě potřeby polemizovat, namítat jeho neúplnost nebo nesprávnost, popř. jiná hmotněprávní či procesní pochybení, ani reagovat na případné námitky žalované při jednání, což by mohlo mít vliv na výsledek soudního řízení.

Závěrem, že podaná bezvadná správní žaloba sama o sobě v souzené věci poskytuje stěžovateli dostatečnou ochranu jeho práv, se tedy krajský soud dopustil pochybení, jež je porušením nejen § 36 odst. 1 s. ř. s., podle něhož je soud povinen poskytnout účastníkům stejné možnosti k uplatnění jejich práv, ale i čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, podle kterého má každý právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení. Potřebu ochrany práv účastníka v řízení ve správním soudnictví nelze podle názoru Nejvyššího správního soudu omezit na pouhé podání správní žaloby. Stěžovatel přitom již v návrhu na ustanovení zástupce uplatnil námitky týkající se potřeby zachování rovnosti zbraní stran v řízení a vyslovil pochyby o své schopnosti činit v řízení potřebné úkony. Tyto skutečnosti měl

pokračování

krajský soud zhodnotit a, jak již bylo výše uvedeno, jeho úvahy měly vést k závěru, že stěžovatel splňuje i druhou podmínku nezbytnou pro ustanovení zástupce spočívající v tom, že je ustanovení zástupce nezbytně třeba k ochraně jeho práv.

Nejvyšší správní soud v této souvislosti odkazuje na své rozhodnutí ze dne 26. 2. 2004, č. j. 6 Azs 19/2003 - 45, publikované pod č. 492/2005 Sb. NSS. V tomto rozhodnutí soud m. j. uvedl: *„Potřebu ochrany práv v řízení před soudem totiž nelze omezovat toliko na podání žaloby samotné či stanovení žalobních bodů, pro které má být žaloba soudem projednána, a nelze ji tedy omezovat ani na pouhé doplnění žaloby o důvody nové. Skutečnostmi, které nutně musely být při rozhodování o stěžovatelově návrhu na ustanovení zástupce zjišťovány, jsou jak hmotněprávní charakter projednávané věci, tak osobnostní a faktické poměry stěžovatele včetně úrovně jeho legitimně očekávatelného a předvídatelného povědomí o hmotných i procesních právech, která pro něj z včas podané žaloby vyplývají. Těmito skutečnostmi se soud nezabýval a otázku potřebnosti ustanovení zástupce zkoumal nesprávně pouze ve vztahu k případnému rozšiřování žalobních bodů.“*

S ohledem na všechny shora uvedené skutečnosti Nejvyšší správní soud výrok II. usnesení Krajského soudu v Plzni zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 110 odst. 1 věta první s. ř. s.). Krajský soud v Plzni bude v dalším řízení v souladu s § 110 odst. 4 s. ř. s. vázán výše uvedenými závěry Nejvyššího správního soudu. V novém rozhodnutí pak Krajský soud v Plzni podle § 110 odst. 3 věty první s. ř. s. rozhodne také o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti.

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 9. července 2013

JUDr. Jiří Palla
předseda senátu